

*Яценко Таміла Олексіївна,
д. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС ЛІТЕРАТУР (УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ) ДЛЯ 5–9 КЛАСІВ: ЗМІСТ І СТРУКТУРА

Упровадження в освітній процес закладів загальної середньої освіти інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) зумовлено сучасними освітніми завданнями та унормовано новим Державним стандартом базової середньої освіти (2020). Об'єднання споріднених предметів шкільного літературного курсу забезпечуватиме оптимізацію навчання літератури, підтримуватиме створенню єдиного тематичного простору, уникненню дублювання і різнотлумачення навчальної інформації у змісті української літератури та зарубіжної літератури як окремих предметів. Системно, взаємопов'язано й послідовно представлений учителем навчальний матеріал сприятиме формуванню в учнів цілісного уявлення про світовий літературний процес, невід'ємною та унікальною частиною якого є українське письменство.

На засадах компетентнісного, діяльнісного, культурологічного та інтегрованого підходів в Інституті педагогіки НАПН України підготовлено чинні модельні навчальні програми *«Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» для 5–6 класів закладів загальної середньої освіти та «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» для 7–9 класів закладів загальної середньої освіти* (керівник авторського колективу – Т. О. Яценко) [1; 5].

У контексті сучасних освітніх пріоритетів інтеграція реалізується на основі спорідненості тематики, жанрово-родової специфіки творів, художніх напрямів і стилів в українській і зарубіжній літературі (тематично-стильова інтеграція); спільних методів і прийомів навчання української та зарубіжної літератури (методична інтеграція); спільних видів навчальної діяльності у процесі вивчення української та зарубіжної літератури (діялісна інтеграція);

уніфікації тлумачень понять теорії літератури.

Для 5–7 класів зміст інтегрованого курсу літератур побудовано за тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності щодо письменницьких персоналій у межах тематичного розділу. Опрацювання навчального матеріалу із його поступовим ускладненням на основі ідейно-тематичних і жанрових зв'язків зумовлене віковими особливостями художнього сприймання учнями цієї вікової категорії.

Для текстуального розгляду в 5–6 класах рекомендовано фольклорні твори (короткі жанри, казки, народні пісні); казки Ш. Перро, Г. К. Андерсена, О. Вайльда, І. Франка, Лесі Українки; лірика Т. Шевченка, Р. Бернса; байки Езопа, Ж. де Лафонтена, Є. Гребінки; проза Ч. Діккенса, Марка Твена, Е. Портер, Льюїса Керролла, І. Нечуя-Левицького, М. Вінграновського та ін. Також запропоновано твори сучасних українських і зарубіжних письменників: В. Шевчука «Чотири сестри», Р. Дала «Чарлі і шоколадна фабрика», Вс. Нестайка «Чарівні окуляри», З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі», Г. Кирпи «Мова моя», «Мій тато став зіркою», Т. Майданович «Країна Українія», М. Морозенко «Вірність Хатіко», О. Сайко «Гаманець», Б. Матіяш «Єва і білосніжна квітка лілії», О. Гавроша «Різдвяна історія ослика Хвостика», І. Андрусика «28 днів із життя Бурундука», Т. Флетчера «Різдвозавр та Зимова Відьма», М. МакДоналдс «Джуді Муді та НЕнудне літо».

Для вивчення у 7 класі рекомендовано пісенну лірику, твори про історичне минуле України та інших країн Європи, художні тексти, що допомагають ідентифікувати себе як юних українців і водночас європейців, твори про формування характеру та життєві випробування особистості, красу людських відносин, твори воєнної тематики. Також представлено твори, що викликають жвавий читацький і пізнавальний інтерес семикласників: детективні, пригодницькі, гумористичні твори, твори фантастики та фентезі. Для текстуального розгляду в 7 класі рекомендовано твори, що ввійшли до «золотого» фонду української та зарубіжної класики для читання учнями

старшого підліткового віку: лірика Т. Шевченка, Б. Лепкого, В. Симоненка, Л. Костенко, проза В. Скотта, І. Франка, В. Винниченка, А. Чайковського, А. Дімарова, Г. Тютюнника, Джека Лондона, О. Генрі, Е. По, А. Конан Дойла та ін. Також рекомендовано твори сучасних українських і зарубіжних письменників, зокрема Г. Пагутяк, А. Кокотюхи, Н. Малетич, К. Штанко, Р. Рігза та ін.

У 8–9 класах вивчення інтегрованого курсу літератур ґрунтується на хронологічно-стильовому принципі з урахуванням жанрово-родової специфіки творів. У програму 8 класу введено за хронологією художні тексти відповідної історичної доби в духовній українській і зарубіжній культурі, зокрема твори античної літератури (Гомер та ін.), літератури доби Середньовіччя (Володимир Мономах, Омар Хаям, Данте Аліг'єрі), Ренесансу (Ф. Петрарка, В. Шекспір, М. де Сервантес), бароко та класицизму (П. Кальдерон, Жан Батист Мольєр, Г. Квітка-Основ'яненко), просвітництва (Д. Дефо, Дж. Свіфт).

На основі ідейно-тематичного співвідношення у 8 класі запропоновано розгляд художніх творів класики в проекції із творами сучасної літератури. Такі тематичні паралелі вмотивовано врахуванням пізнавальних і читацьких інтересів сучасних учнів, які матимуть змогу прослідкувати художнє осягнення конкретної історичної доби та характерів її відомих представників у сучасних творах української та зарубіжної літератури. Для цього в програмі представлено твори сучасних письменників, що вирізняються цікавим сюжетом, довершеною художністю щодо змалювання певної історичної доби. Зокрема, поезія Д. Креміня, Л. Костенко, проза І. Білика, Р. Іванченко, В. Близнеця, В. Рутківського, М. Морозенко, В. Шевчука, Т. Шевальє.

Літературні паралелі між творами класичної і сучасної української та зарубіжної літератури також простежено на жанрово-тематичному рівні, зокрема у вивченні Біблії та її мотивів у художній літературі, жанрів історичних пісень, балад, патріотичної та громадянської лірики тощо.

Критеріями добору художніх творів для вивчення в 9 класі, що

репрезентують історико-культурні періоди романтична й реалістична проза XIX століття, романтична й реалістична драматургія XIX – початку XX століття, література модернізму, сучасна поезія та молодіжна проза, є відповідність віковим особливостям художнього сприйняття старшими підлітками для формування загального уявлення про розвиток світового літературного процесу XIX–XXI століття.

Уперше до програм шкільного курсу літератури введено твори кримськотатарської літератури, а також рубрику «Найцікавіше з літературних новинок», що орієнтує на системне проведення уроків ознайомлення з творами сучасної української та зарубіжної літератури за вибором учителя та учнів.

Зміст інтегрованого курсу літератур реалізовано в чинних підручниках «Література (українська та зарубіжна)» для 5 класу, «Література (українська та зарубіжна)» для 6 класу та «Література (українська та зарубіжна)» для 7 класу [2; 3; 4]. В основу їх концепції покладено ідеї компетентнісного, діяльнісного, культурологічного, інтегрованого підходів, читацькоцентричний і текстоцентричний принципи щодо змісту та структури навчального матеріалу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7–9 класи : модельна навчальна програма /Т. О. Яценко, В. І Пахаренко, І. А. Тригуб, О. А. Слижук. Київ : ІМЗО, 2023. <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy-dlia-5-9-klasiv-nush/>
2. Література (українська і зарубіжна): підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти: у 2-х частинах / Т. О. Яценко, В. І Пахаренко, І. А. Тригуб, О. А. Слижук. Київ: ВД «Освіта», 2022. Частина I. 240 с.;Частина II. 240 с.
3. Література (українська і зарубіжна): підруч. для 6 кл. закл. заг. серед. освіти: у 2-х частинах / Т. О. Яценко, В. І Пахаренко, І. А. Тригуб, О. А. Слижук. Київ: ВД «Освіта», 2023. Частина I. 240 с.;Частина. II. 240 с.
4. Література (українська і зарубіжна): підруч. для 6 кл. закл. заг. серед. освіти: у 2-х частинах / Т. О. Яценко, В. І Пахаренко, І. А. Тригуб, О. А. Слижук. Київ: Грамота, 2024. Частина I. 288 с.;Частина. II. 288 с.
5. Яценко Т. О., Тригуб І. А. Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи : модельна навчальна програма. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 62 с.